

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרִשֶׁת אֱמֹר

ו' אייר תשע"ט

הפטרה: והכהנים הלויים

יציאת השבת ר"ת 20:52

21 לעומר | פרקי אבות ב'

ברכת הלבנה

גיליון 529

יציאת השבת:

20:10

ירושלים: 20:06

כניסת השבת:

18:58

ירושלים: 18:50

אֱמֹר... וְאִמְרַת אֱלֹהִים

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

הפרשה פותחת במילים: "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אֶהֱרֹן וְאִמְרַת אֱלֹהִים". ופירש רש"י את כפילות הלשון: 'אֱמֹר – וְאִמְרַת', להזהיר גדולים על הקטנים: כלומר, הדגש בא ללמדנו שיש חובה לגדולים להזהיר את הקטנים ולהדריכם ללכת בדרך ישרה. מה מקום לאזהרה זו? הלא ודאי שמחויבים ההורים והמחנכים לכוון את צעירי הצאן בדרך ישרה?

נראה כי יש פה אמירה נוספת, האדם העוסק בהתעלות רוחנית, כמו הכהנים באותו הזמן, מחויב לדאוג גם לקטנים הרחוקים עדיין מדרך ה'. לכן הציווי חוזר ונשנה בסמוך לפרשת המועדות, בהם מצווים עם ישראל לעלות למקום המקדש ולהיטהר, כדי להזהיר את הגדולים על הקטנים ולקרנן לעבודת ה'.

זכורני, לפני שנים רבות נפגשנו בלשכתו של מרן הרב מרדכי אליהו זצ"ל, ראשי הגרעינים התורניים הראשונים של קרן מורשת, מנהלים ורבנים. כאשר נשאל הרב על היעד הראשון במעלה, הדגיש הרב בתקיפות האופיינית לו את החשיבות שבקירוב הנוער הכללי ברחבי הערים ליהדות הלכה למעשה, ובפתח דבריו קרא בקול גדול תוך שהוא דופק על השולחן: נוער! נוער! נוער! המשתתפים הבינו את המסר.

חובה קדושה על כל אחד מאתנו, לאור הבלבול והניסיונות בפניהם עומד הנוער בימנו, לפקוח עיניים ולפעול במלוא המרץ לחזק את הצעירים שבינינו ולהדריכם בדרך ישרה, צעירים אלו הם העתיד של עם ישראל. ללא ספק, לימוד ערכי על יסודות היהדות יצוק תוכן אמתי לחייהם.

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שוריק. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

רבי יהודה הנשיא

רבי אומר, איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם, כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם. והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה, שאין אתה יודע מתן שכרן של מצוות. והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה, ושכר עברה כנגד הפסדה. והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עברה, דע מה למעלה מפה, עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבין:

אבות ב, א

רבי אומר: איזוהי דרך ישרה... וכל מעשיך בספר נכתבין - "רבי" סתם הוא רבי יהודה הנשיא, מסדר המשנה, בנו של רבן שמעון הנזכר במשנה הקודמת. לפי המסורת ביום שמת רבי עקיבא נולד רבי, ללמדך שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו שנאמר: 'זרח השמש ובא השמש'. אף על פי שהיה נשיא לא נקרא בשם "רבן", אלא "רבי" (מכלי להוסיף את שמו הפרטי) שפירושו - רבן של כל ישראל. מתוך גדולתו בתורה ובמידות כינוהו גם כן בשם "רבינו הקדוש". וכך כותב הרמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות: "והיה (רבי) יחיד בדורו ואחד בזמנו, איש שנמצא בו כל החמודות והמידות הטובות, עד שזכה בהן אצל אנשי דורו לקרותו: 'רבינו הקדוש'. והיה בחכמה ובמעלה בתכלית, כמו שאמרו (גיטין כט, א) 'מיומות משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד...' והיה בתכלית החסידות והענוה, והיה צח לשון ומופלג מכל אדם בלשון הקודש".

אחרי מות אביו, מילא רבי את מקומו בנשיאות ונהג נשיאותו ברמה. מקום מגוריו היה בית שערים ובה יסד את ישיבתו הגדולה. הסנהדרין שהיתה בתחילה באושא ועברה אחר כך לפרעם עברה גם היא לבית שערים. בשבע עשרה שנותיו האחרונות, כשנתרופפה בריאותו, עבר רבי לגור בציפורי שאוירה צח ומבריא. על שעת פטירתו של רבי (כתובת קד, א) מסופר: "בשעת פטירתו של רבי, זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר: רבש"ע, גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפילו באצבע קטנה, יהי רצון מלפניך שיהא שלום במנוחתי, יצתה בת קול ואמרה: 'יבוא שלום ינוחו על משכבותם'".

סידור המשניות במסכת נעשה בכוונת מכוון ולא בחינם נקבע כי דבריו של רבי יפתחו את הפרק השני במסכת אבות. המשניות שבכל ששת סדרי משנה נסדרו ע"י רבי יהודה הנשיא וגם אלו שבמסכת אבות, ואולם המשניות החל מדברי רבן גמליאל (בפרק א משנה ט"ז) ועד דברי הלל הזקן (בפרק ב' משנה ז'), היא תוספת מאוחרת שנסדרה ע"י תלמידיו של רבי. הסדר אותו קבע רבי היה, שמיד אחר דברי הלל ושמאי באו דברי רבן יוחנן בן זכאי תלמידם, וכך מופיע באבות דרבי נתן, בן דורו של רבי. ואולם תלמידיו רבי, הראו את סדר השתלשלות הנשיאים לבית הלל ולפיכך הביאו את דבריהם בזה אחר זה, וסיימו בדברי הלל הזקן כדי לסמוך לו את דברי רבן יוחנן בן זכאי תלמידו.

הטעם לפתיחת הפרק השני בדבריו של רבי מובן לפי הקדמתו כי "מיומות משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה במקום אחד". במאמר זה השוו רבותינו את רבינו הקדוש למשה רבינו, וכמו שנאמר על משה שהיה 'עניו מאוד מכל האדם אשר על פני האדמה', נאמר על רבי שהיה עניו גדול. במשנה בסוף מסכת סוטה אמרו: "משמת רבי בטלה ענוה ויראת חטא". ובמקום אחר (ירושלמי כלאים פ"ט, ה"א) אמרו: "רבי ענוותן סגין (עניו גדול)". ויש שהסבירו שענוה זו של רבי אותה הדגישו חכמים, היא על שום שלא הזכיר במשניות ואף לא ברמז שהוא סידר אותן וערכן, וגם את שמו נמנע מלהזכיר במשניות. הדמיון בין רבי למשה היה לא רק בענוה, בתורה ובגדולה, אלא גם בדרך העברת התורה. הפרק הראשון במסכת פותח ב"משה קבל תורה מסיני ומסרה..." הפרק השני במסכת פותח ברבי שעסק בעריכת התורה שבעל פה ובהעברתה לדורות הבאים.

מערת קבורתו של רבי בבית שערים

אני ראיתי שמלו את זה, אלא הקב"ה עושה להם נסים בכל עת, ובטלו הגזרה ואמרין נמי בירושלמי שלסוף למד אנטונינוס תורה ונתגייר ומל עצמו".

ובשו"ת הלכות קטנות (חלק ב סימן עא) כתב: "בזמן רבי נחו שקטו היהודים מן העבודה הקשה מן השמדות שהיו גוזרין עליהם הרומיים ומחמת שנתגדל רבי עם אנטונינוס כידוע, מחמת גזרת המילה, היה רווח והצלה ליהודים וראו החכמים שבאותו מעמד שהיו חברים עם רבן שמעון בן גמליאל הנשיא אביו לסדר הדינין וההלכות ולסתות אותם, תלו הכל ונקרא רבי אע"פ שהיה בחור וכתלמיד יושב בפני רבו מפני ב' טעמים: א' להיותו נשיא בן של נשיאים, ועוד כיון שבשבילו ניצולו כולם". מסופר בתלמוד (עבודה זרה י, ב) כי מתוך הידידות ששררה בין אנטונינוס לרבי, שלח לו הקיסר הרומי זהב גרוס בשקים וחטים מעליהם, (שאם יפתחו את השקים יראו חטים ולא יבינו). ולדברי רבי, שאינו צריך זהב ושיש לו די, אמר לו הקיסר הרומי: שיהיה לבאים אחריו מה לתת לבאים אחרי, (שצפה שיכבדו ידם בעתיד).

רבי ניצל הפוגה זו לעריכת התורה שבעל פה ושמירתה לדורות הבאים. וכך כתב רש"י (בבא מציעא לג, א): "בימי רבי נשנית משנה זו... לפי שמשברו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלושה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות, מתוך עול שעבוד מלכויות וגזרות שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי, שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי ונחו מצרה, ושלא וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל... וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים וסידרו המסכתות, דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם. וסתם נמי במשנה דברי יחידים שראה רבי את דבריהם ושנאן סתם כדי לקבוע הלכה כמותם".

עוד מסופר שם: ביום פטירתו של רבי גזרו חכמים תענית ובקשו רחמים. אמרו: כל מי שיאמר שנחה נפשו של רבי ידקר בחרב. עלתה אמתו של רבי לגג אמרה: עליונים מבקשים את רבי והתחתונים מבקשים את רבי, יהי רצון שייכופו תחתונים את העליונים. כיון שראתה שעלה כמה פעמים לבית הכסא, וחלץ תפילין והניחם והיה מצטער, אמרה: יהי רצון שייכופו עליונים את התחתונים. ולא פסקו חכמים מלבקש עליו רחמים. זרקו כלי חרס ושתקו חכמים מלבקש עליו רחמים ומת. אמרו חכמים לבר קפרא: לך וראה מה קורה? מצא שנחה נפשו של רבי, קרע ללבושו והחזיר קרעו לאחוריו, פתח ואמר: אראלים ומצוקים אחזו בארון הקדש, נצחו אראלים את המצוקים ונשבה ארון הקדש!

בזיכוכו הגיע רבי לרמה גבוהה כזו, שזכה להופיע בבית גם לאחר שנפטר בגוף ונשמה, עד שישאלו כיצד הוציא רבי בקידושו את בני משפחתו החיים והוא כבר נפטר מן העולם? וענו שרבי נחשב חי ממש. (וכמובא בגליון הש"ס בכתובות קג. בשם ספר חסידיים). וכמסופר בתלמוד (שם) שרבי ציוה קודם פטירתו: "נר יהא דלוק במקומו, שולחן יהא ערוך במקומו, מטה תהא מוצעת במקומו, ומדוע? שכל בין השמשות של ערב שבת היה בא רבי לביתו אחר שנפטר. אותו ערב שבת באה שכנתו של רבי וקראה בפתח הבית, אמרה לה אמתו של רבי: שתקי שרבי יושב בבית. כיון ששמע כך, יותר לא בא, שלא להוציא לעז על צדיקים ראשונים".

בזמנו של רבי הניחו לעם ישראל אויביו מסביב. זו היתה תקופה של שפע ושלוה יחסית, בעיקר בשל קשריו הטובים של רבי עם הקיסר אנטונינוס, וכמסופר בתלמוד (עבודה זרה יא, א): "שני גויים בבטן ושני לאומים ממעיד יפרדו ולאום מלאום יאמץ" - אל תקרי גויים אלא גיים (לשון גאון וגדלות). אמר רב יהודה אמר רב: אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת ולא קישואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים".

בתוספות (עבודה זרה י, ב) מובא שהקשר בין רבי ואנטונינוס היה עוד מהיותם תינוקות, וזה לשונם: "כשנולד רבי גזרו שלא למול, ואביו ואמו מלוהו. שלח קיסר והביאו לרבי ואמו לפניו והחליפתו אמו באנטונינוס והניקתו עד שהביאתו לפני קיסר ומצאוהו ערל ופטרם לשלום, ואמר אותו הגמון

הלכות ספירת העומר

א. המצווה היא לספור תיכף בתחילת הלילה אחר צאת הכוכבים, ולכן יברך אדם מיד כשיזכור ולא ידחה את הספירה. ובדיעבד יכול לספור עם ברכה כל הלילה עד עלות השחר (עיין כה"ח תפט ס"ק יב).

ב. אפשר לספור גם לפני תפילת ערבית, ובלבד שיהיה אחרי "צאת הכוכבים" ויש מקפידים לספור אחרי התפילה, ואם חושש שישכח יכול לספור גם לפני (עיין כה"ח ס"ק מג).

ג. יש הנוהגים לספור אחרי קדיש תתקבל שלאחר עמידה של ערבית, ויש הנוהגים לברך אחר ברכו שלפני 'עלינו לשבח', ומנהג ירושלים לספור אחרי 'עלינו לשבח' (כה"ח ס"ק קב).

ד. צאת הכוכבים הוא שלוש עשרה וחצי דקות אחר השקיעה. אך ראוי להחמיר ולספור בצאת הכוכבים ממש שהוא ודאי לילה, וזה כעשרים וחמש דקות אחר השקיעה.

ה. מי ששכח כל הלילה ולא ספר, יספור במשך היום לפני השקיעה בלי ברכה, (אפילו אם התפלל כבר ערבית) ובלילות שאחר כך יספור בברכה. ואם שכח גם כל היום, יספור אחר כך בכל הלילות בלא ברכה (שו"ע תפט סע' ז, ח).

ו. אם נזכר אחרי השקיעה לפני "צאת הכוכבים" (לעניין זה צאת הכוכבים נמשך שלוש עשרה וחצי דקות אחרי השקיעה) יספור מיד בלי ברכה, ויש מחלוקת אם יכול לספור בשאר הימים עם ברכה, ונוהגים להקל בזה ויכול לספור בשאר הימים עם ברכה.

ז. נוהגים לספור בשחרית את ספירת העומר בלי ברכה (נהר מצרים).

ח. נהגו שהש"ץ או הרב מברך תחילה וסופר ואחר כך יברכו הקהל. וצריך שיכוונו הקהל שלא לצאת ידי חובה בברכת הש"ץ.

ט. יש עדות שנהגו שהש"ץ מברך וסופר אחרי הציבור בכדי שלא יסתפק להם שמא מוציא הש"ץ את הקהל ידי חובה (כה"ח שם).

י. מי שאינו יכול לברך בגלל ששכח לספור יום אחד, יכוין לצאת ידי חובתו בברכת הרב או הש"ץ. וטוב שתמיד יכוין הש"ץ בפירוש להוציא בברכתו ידי חובה רק את מי שלא יכול לברך.

(מפסקי הגר"מ אליהו זצ"ל).

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ז

עלון זה מוקדש:

לרפואת: אברהם ולאח ציטרון. שרה בת שמחה. מרים יהודה. ציפורה ויהושע לוי. ביבה אלימלך. ישי הלוי. עזר בן עישה. תקוה בת עזיזה. אלגרה בת ג'אן. אסתר בת זוהרה. מול בת ענולה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הראל בן אביגיל. אילנה בת סליחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זוהרה. מיטל מוריה אדרי הי"ו. להחזרת נעדר צה"ל ושבויו ובהם: אורון שאול. הדר גולדן, גיא חבר, רון אדר, יהודה כץ, צבי פלדמן, יהונתן פולארד הי"ו. לעילוי נשמת: הגר"ע יוסף זצוק"ל. הגר"מ אליהו זצוק"ל. רבי מסעוד מלול זצ"ל. רבי יצחק שושן זצ"ל. רבי יעקב שושן. הרב שלמה צורף. יונה יונה. סופר מנחם. אליאור קדושים. הרב אברהם צוקרמן. יצחק עמיר. נדיר נחום. נסים כהן. רובי צעדי. יצחק בן מול מורחי. מרדכי ומושה מורחי. ישראל אברהם נתן. אברהם אוחיון. מרדכי צאג. ראובן אלון בן נוסה. יצחק ועמרם אטיאס. ר' חיים אהנתנה. לוי יצחק אמדרי. אורן מועלם. אליהו מייטו. דוד חלבי. דוד גרוסברג. יואל דללי. עמוס דמרי. סימנטוב משה יהודה. ישראל בן גמרה. רבי דוד הכהן. ישראל בן שושנה. נעים משה. אהרן מורחי. יצחק ושמוחה אילוז. נסים וסוליקה שושן. יצחק ולאח אסטרונג. נדירה שמעון. מנויה לוי. ליזט שבת. אסתר בת תורא. אסתר חדר. חנה יצחק. דינה פונדק. אליזה בת פריחה. תרצה זיגדון. אסתר וענבר נחום. דניאל אלמליח. אליהו אדרי. נסים מלי. מרים וענונו. עזיזה עמוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. נעמי בת מגוידה. לואיזה מדר. זוהרה בת חנה. עליזה כהן. שרה אוליאל. יוכבד ועקנין. חסיבה ששפוטש. עזיזה דהן. ברכה סופן. רוני אטל. סבטלנה בת אולנה. אסתר איכני. כמיסה רדי. כמישה כהן. אליס טוביל. אילה שחר. רבקה ישעיהו. אריאל דרסעבר ז"ל. ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שנדר, שושנה רוזא, רפאל פרייז, ויצציליה צילה לבית משפחת ציטרון הי"ד.

למעוניינים להשתתף בדפוסות עלון זה טא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה